

МА Милица Мољски
Музеј жртва геноцида
moljskim@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7401-7903>

ПРИКАЗ: Немања Вујић, Генерал Младић у српској јавности: студија случаја – новосадски Дневник 1992–1995 (Нови Сад: Архив Војводине, 2025), 309 стр.

Монографија *Генерал Младић у српској јавности: студија случаја – новосадски Дневник 1992–1995* представља прву монографију историчара Немање Вујића (1998), насталу из проширене и методолошки заокружене верзије мастер рада, одбрањеног 2023. године на Одсеку за историју Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду. Аутор, докторанд и истраживач-приправник у Институту за савремену историју у Београду, врши научна истраживања на пољима Грађанског рата у Босни и Херцеговини (1992–1995), страдања српског народа у Независној Држави Хрватској (1941–1945) и историје планине Озрен.

Циљ монографије није искључиво реконструкција војно-политичких догађаја, већ анализа начина на које је личност генерала Ратка Младића представљена у српској јавности, на примеру новосадског листа *Дневник*, у периоду од 1992. до 1995. године. Кроз праћење медијске рецепције Младићевог лика и деловања, аутор настоји да прикаже како су се формирали наративи о његовој улози и како су конструисани његов ратни пут и ратни лик у штампи. Приказивање околности у којима је дошло до почетка рата у Босни и Херцеговини, фактори који су допринели да Младић постане предводничка фигура српског народа и претпоставке о томе шта се може закључити о постигнутим резултатима његовог деловања, чине главну одлику

ове монографије, нудећи специфично преплитање сложености историје, историографије и улоге периодике.

Иако је реч о студији случаја заснованој на анализи једног покрајинског гласила, тема се показала као знатно сложенија, узимајући у обзир интензитет медијске присутности генерала Младића током ратних дејстава у Босни и Херцеговини, тренутни положај Војводине и политички значај новосадског *Дневника*, листа који је настао из гласила Покрајинског народноослободилачког одбора за Војводину, *Слободне Војводине*.

Методолошки, рад се ослања на квалитативну и компаративну анализу новосадске штампе, али његов садржај превазилази оквире медијске историје. Имајући у виду историјску улогу Ратка Младића у стварању Републике Српске, супротстављене интерпретације његовог деловања у домаћој и међународној јавности, као и пресуде Међународног кривичног суда за бившу Југославију, аутор поставља своје истраживање у шири историографски контекст проучавања ратова деведесетих година. Анализа новосадске штампе тако открива не само рецепцију једне историјске личности, већ и политички и идеолошки профил јавности у којој је та рецепција настала.

Упркос томе што штампа представља примарни извор истраживања, Немања Вујић употпуњује свој рад коришћењем релевантне историографске литературе и различитих врста извора – од Младићевих службених белешки, видео-материјала, грађе настале у Главном штабу Војске Републике Српске, стенографских бележака са седница Народне скупштине Републике Српске, монографије Бојана Димитријевића *Генерал Младић и Војске Републике Српске*, до мемоарске грађе неких од главних учесника ратних дешавања попут Алије Изетбеговића, Биљане Плавшић, Торвалда Столтенберга, Ричарда Холбрука и других. На тај начин, медијски наративи повезани су са другим изворима и успешно је избегнута могућност искључиво дескриптивног препричавања новинских чланака.

Монографија је тематски усмерена на представљање ратног пута генерала Младића у *Дневнику*, при чему су у фокусу његова улога у војним операцијама, однос са представницима међународних војних снага, учешће у мировним преговорима и сложени односи Пала и Београда. Завршна целина, посвећена генераловом животу у

илегали, хашким оптужницама и пресудама, повезује анализу медијских наратива са савременим, подељеним погледима на Младићево место у историји и будућности.

У уводним поглављима монографије аутор даје опсежан преглед политичких и институционалних процеса у Босни и Херцеговини од краја осамдесетих до пролећа 1992. године. Полазећи од тезе да распад Савезне Федеративне Републике Југославије сам по себи није морао да доведе до рата, Вујић је почетак оружаног сукоба приказао као резултат деловања политичких елита и улоге међународног фактора у кључним тренуцима распада државе.

Предратна биографија Ратка Младића представља основ за сва каснија тумачења његове ратне улоге и медијске слике. Генералов живот приказан је хронолошки: причом о страдању породице у Другом светском рату, затим школовању, професионалном војном усавршавању, ангажовању у Крајини до преласка у Босну и Херцеговину. Анализом разноврсне грађе указано је на оне Младићеве карактеристике које су у јавности постале устаљени описи за генерала, а међу којима су професионализам, дисциплина, темпераментност и склоност ка импулсивним реакцијама.

Младићев ратни пут током 1992. и 1993. године се у *Дневнику* огледао кроз формирање Војске Републике Српске, војне успехе, уплитање спољног фактора, али и пораз у Крајини. Аутор је стога тежиште анализе поставио на Младићеву улогу у организацији и вођењу операција. Преко документације о распореду јединица, стратешких планова и извештаја са терена, приказане су намере команде да очува територијално јединство и обезбеди снабдевање српских снага, али и контрадикције између војних циљева и медијске интерпретације догађаја.

Када је реч о спољном фактору, који аутор сматра за једног од главних узрока избијања рата, интервенције међународних снага у Босни и Херцеговини, долазак УНПРОФОР-а, прве акције НАТО-а и покушаји демилитаризације енклава, кључне су тачке које су уочене у писању *Дневника*. Тумачени су догађаји од распоређивања мировних снага, преко дипломатских преговора у демилитаризованим зонама, до реакција на експлозију на Маркалама и бомбардовање НАТО-а. Истакнута је Младићева способност да маневрише у ситуацијама међународног посматрања, али и значај медијске репортаже

и извештаја мировних снага у случају жртава у демилитаризованим енклавама. Уз посматрање политичких притисака, поглавље *Младић и међународне снаге: сарадња, преговори и сукоб* расветљава ограничења УНПРОФОРА-а и НАТО-а, стратегије Војске Републике Српске у случају међународне интервенције и Младићеве напоре да заустави бомбардовање.

Хронолошким следом, наредно поглавље приказује читаоцу *војника у улози преговарача*, односно *Младића у потрази за миром*. На првом месту налази се његов однос према дипломатским преговорима, којима је приступао као војсковођа. Аутор истиче да Младићев темперамент није био усклађен са очекивањима преговарача, али да је оставио неупитан траг у мировном процесу, што се видело у чланцима *Дневника* о Венс–Овеновом, Овен–Столтенберговом, плану Контакт-групе и на крају, Дејтону. Иако је био формално подређен политичком врху Републике Српске, његов ауторитет међу официрима и војницима чинио га је незаобилазним у настојањима да се оконча рат у Босни и Херцеговини. Након сукоба са међународном заједницом, унутрашња трвења између генерала Ратка Младића и политичког руководства Републике Српске и Савезне Републике Југославије представљају један од аналитички најсложенијих делова монографије. Вујић показује да су ти односи, иако суштински конфликтни већ од самог почетка, у новосадском *Дневнику* били дуго прикривени и представљени као складна сарадња. У завршној фаза рата, нарочито током покушаја Младићеве смене и мировних преговора, у јавност доспевају многобројна неслагања на релацији Младић–Караџић–Милошевић. Поглавље *генерал Младић између Пала и Београда* указало је на непостојање јединствене војне стратегије и доминацију политичког тела над војним структурама, што је Главни штаб Војске Републике Српске често онемогућавало у извршавању сопствених одлука. Ове сукобе аутор није објашњавао као питање личних анимозитета, већ их је сместио у оквир ратних слабости Републике Српске.

Кроз завршну целину *Генерал Младић пред хашким оптужницама* Вујић показује да се оптужбе за ратне злочине у *Дневнику* до 1995. године уочавају ретко, али да промена наступа са формалним покретањем истрага и подизањем оптужница. Ратни наратив није био уташен, већ преобликован, па се и Младић све изразитије представљао као симбол колективне судбине српског народа пред светом.

Управо је улога Хашког трибунала, чије су намере биле да Караџић и Младић буду први којима ће се судити, створила простор да аутор истакне своје мишљење о овој институцији. Наводећи да је осуђен велики број политичара, војних заповедника и појединаца са српске стране, али да за српски народ и његових 30.000 жртава није досуђена правда, Хашки трибунал недвосмислено је означио као место неправде. Укупна анализа писања новосадског *Дневника* о генералу Ратку Младићу показала је да се његова јавна слика током ратног и послератног периода није обликовала спонтано, већ као резултат контролисаног медијског дискурса.

Стога се може закључити да монографија Немање Вујића представља релевантну историографску литературу, која говори о анализи медијске репрезентације једног од најбитнијих учесника рата у Босни и Херцеговини. Аутор показује квалитетна употребу разноврсне грађе у циљу разумевања лика генерала Ратка Младићу између политичког и медијског контекста. Упркос различитим погледима на улогу Младића у Грађанском рату, ова монографија несумњиво доприноси проучавању ратне прошлости, показујући начине на које су медијски наративи дугорочно утицали на формирање колективног сећања и на које су одређени догађаји добијали своје место у штампи и јавности.